

Kristus og imperiets sportspladser

Det britiske imperies evangeliske atleter

af *J. A. Mangan*

Et fællestræk ved kristendommen, buddismen og islam er det missionske imperativ, alligevel er det kun kristendommen, der er blevet en universel religion,¹ stort set som en følge af en kombination af omstændigheder i det 19. århundrede.

Det 19. århundrede var »i særlig grad det europæiske århundrede i verdenshistorien, perioden hvor Europa var i stand til at påtvinge hele den befolkede verden sin vilje og sine ideer.«² Kristendommen – Europas religion – fulgte hånd i hånd med Afrikas og Asiens erobrere. Lignende tidligere erobringer havde bragt den til den Nye Verden. Kristendommens universalitet var en fastslået kendsgerning ved slutningen af det 20. århundrede.

Gennemtvungen af den europæiske vilje overfor resten af verden var konsekvensen af teknologi – maritimt, militært og industrielt. Europæiske opdagelsesrejsende, handelsfolk, soldater og missionærer, ikke altid i den nævnte rækkefølge eller udelukkende indenfor disse grupper blev, med støtte af den industrielle revolutions kraft, spredt over hele verden. Selv pingvinerne på Antarktis var ikke immune.

Det var selvfølgelig ikke uundgåeligt, at kristendommen slog følge med nysgerrigheden, handelen og ekspansionen. Igen spillede omstændighederne en rolle: »Europas økonomiske og imperialistiske statslige opsving blev

fulgt af en uforudset religiøs vækkelse, som havde indflydelse på næsten alle kristne trosretninger i alle lande i den vestlige verden.«³ En genoplivet Romersk-katolsk pave, en Ortodoks kirke med ny selvbevidsthed og befriet fra det tyrkiske åg, og den styrkede Protestantiske kirke, stimuleret af den evangeliske vækkelse, fejrede deres respektive metamorfoser med en særlig missionsk nidkærhed.

I Storbritanien lå denne nidkærhed i hænderne på frivillige selskaber: De Engelske Baptister (1792), Londons Missions Samfund (1795), Kirkens Missions Samfund (1799), det Britiske og Udenlandske Bibelsamfund (1804) og uendelig mange flere.

I begyndelsen af det 20. århundrede kunne sir Arthur Hirtzel – i en artikel med titlen »Imperial Christianity«⁴ – træt bemærke om en overflod af selskaber: »Oxford missioner, Cambridge missioner, Dublin missioner, Universitetets missioner, endog Ærkebiskoppen af Canterbury missioner.«⁵ I Europa og Amerika gjorde det samme forhold sig gældende: »Ved århundredets slutning var ethvert såkaldt kristent land, og næsten enhver trosretning, begyndt at tage del i støtten af missionssagen,⁶ og kun en håndfuld lande og isolerede regioner var uberørte heraf. Biblen eller dele deraf var blevet oversat til 400 sprog.⁷ I begyndelsen var den offentlige reaktion ligegyldig overfor mis-

sionsvirksomheden, men som det 19. århundrede skred frem blev »accepten af missionæren i den verdslige tankegang« stadig mere etableret.⁸

Det er et mærkeligt paradoks, at accepten voksede samtidig med den verdslige tvivl. Støtten til missionæren var på sit højeste i den post-darwinistiske æra. En forklaring på dette forhold opererer med 5 årsager: Missionæren var civilisationens bærer, han var én der fremmede handelen, fortaler for en disciplineret imperialisme, skaberen af imperialismens grænser og en filantropist, som vandt beundring uafhængig af hans doktrinære tilhørsforhold.⁹ Missionsarbejdets voksende popularitet afspejlede sig i Kirkens Missions Samfunds voksende årlige indkomst: 1818 – 13.000 £, 1823 – 34.000 £, 1825 – 40.000 £, 1843 – 115.000 £, 1872 – 150.000 £, 1882 – 190.000 £ og i 1899 (100 året) – 212.000 £.¹⁰

Accepten viste sig også i udbredelsen af afrikanske missioner. I intet årti mellem 1800 og 1860 var der flere end 9; mellem 1860 og 1879 steg tallet til 12; fra 1870 til 1880 var der 23; fra 1880 til 1890 var der 32; mellem 1890 til 1900 var tallet steget til 54; og fra århundredeskiftet til 1914 blev endnu 62 tilføjet.¹¹

I det meste af det 19. århundrede havde overklassen i det viktorianske Storbritanien ikke gjort sig bemærket m.h.t. missionsk glød.

Kirkens Missions Samfund og andre, som havde et opportunistisk talent for at gøre reklame for sig selv,¹² lavede kampagner, der efterhånden trak medlemmer af overklassen på kostskolerne og de gamle universiteter ind i missionsarbejdet.¹³ Mange af disse passede godt ind i billedet af den muskuløse kristne i kraft af deres opdragelse og

talent. Dette skabte i flere tilfælde grobund for en særlig form for missionsk bestræbelse, som afspejlede engelsk uddannelsesstil og -formål i de viktorianske og edwardianske tidsaldre. Derfor var mange af dens fortalere besjælet af »missionens muskelstyrke«.

Der er to billeder af disse gentlemen, som Patrick Scott så skarpt har bemærket; et billede i virkeligheden og et billede i sproget.¹⁴ Begge har betydelige religiøse dimensioner. Billedet i sproget er tæt knyttet til Evangelisterne i det sen-viktorianske England. Der var flere forhold, som kendetegnede den evangeliske bevægelse til forskel fra den liberale og den katolske anglikanisme. Den var meget optaget af omvendelse og af status og gjorde derfor meget for at tiltrække spidsborgerlige kostskoledrenge samt sunde og stærke »Oxbridge« studerende.

Denne dobbelte besættelse tjente flere formål. Mænd, som personificerede god social baggrund, på magisk vis sammenholdt med salgbare opfattelser af kristen ridderlighed, kunne bruges som forbilleder både til at rekruttere flere af samme slags og samtidigt højne bevægelsens omdømme.

For

»Evangelismen havde et mistænkeligt socialt stempel: Den var tilbøjelig til at tilhøre den lavere middelklasse og at have forbindelser til de anderledes tænkende. Præsterne, som ikke var rigtige gentlemen, prædikede i privatejede kapeller, som ikke var rigtige lokale kirker, eller holdt taler for missionsamfund, som ikke rigtigt var officielt anerkendte af den engelske kirke (the Church of England). Cricket og cricketspillere gav Evangelismen en særlig social værdi.«¹⁵

Som et resultat heraf gik man i den sidste del af det 19. århundrede over til at udnytte atletiske evner til religiøse

formål indenfor den evangeliske bevægelse. Hånd i hånd hermed så man væksten i kostskolernes og universiteternes idræts-kult.

Gode familier og de blå farver* var opmuntrende statussymboler for Evangelismen. Og de havde en videre betydning. De symboliserede ikke kun social respektabilitet – en pointe som Scott ikke understreger tilstrækkeligt. Puseyismen** med al dens mistænkelige beskæftigen sig med udklædning, røgelse og udsmykning, måtte afvises som det religiøse billede.¹⁶

Kraftkarlene på cricket-, fodbold- og polobanerne spillede deres part heri. I udnyttelsen af mænd som »the Cambridge Seven« var »sport ikke del af den religiøse etos ... men et ønskværdigt tilsætningsstof, noget der lignede en kæmpemæssig øvelse i markedsføring«.¹⁷

Scott advarer os mod at misfortolke karrikaturen af propagandisterne og beder os vende os mod de »troende oppassere«, hvis et forsvundet imperies muskuløse missionærer »skal betragtes som mere end karrikaturer i den progressive fantasi«.¹⁸ Mere rammende sagt var disse mænd ofte karrikaturer i den romantiske fantasi.

Især kvindelige propagandister skrev i utilslørede seksuelle vendinger om den »fysiske« tiltrækning hos imperiets atletiske præst. Der findes ikke noget bedre eksempel end i Jessie Page's biografi om John Coleridge Patteson, biskop i Melanesien, der døde en mar-

* Oxford + Cambridge; blå hat eller tørklæde etc., som blev båret af folk, der havde repræsenteret universitetet i atletik.

** Edward Bouverie Pusey (1800-81) (Oriental College, Oxford) forsøgte at skabe en union mellem den engelske og den romerske kirke.

tyrdød i Sydhavet. Det var ikke Page's eget portræt af Patteson. Hun valgte at citere fra en anden kvindelig forfatters – Miss Charlotte Yonge's – udtømmende undersøgelse af Patterson, ud fra den overbevisning at hun ikke selv kunne gøre det bedre:

»Han var høj og kraftig af bygning, bred over brystet og skuldrene og med små pæne hænder og fødder. Han havde mere muskelstyrke og udholdenhed end han var egentlig sund, så han gik ofte og skrantede selvom han sjældent brød sammen og var i stand til at gennemgå store besværligheder og pinsler; og han var meget følsom over for kulde ... Det mest slående var hans øjne, som havde en meget mørk og klar blå farve, fyldt af et usædvanligt dybt, alvorligt ... indadvendt udtryk. Hans smil var bemærkelsesværdigt lyst, sødt og hengivent, som et solstregf, og det var en del af hans store tiltrækningskraft, ligesom hans stemme, der havde den rige sødme, arvet efter hans mors familie, og som altid havde en vindende indflydelse på tilhørerne«.

Selvfølger var mænd såvel som kvinder ivrige efter at fremhæve missionærens mandighed, når det var muligt.

I sin bog *Patterson of Melanesia: A Brief Life of John Coleridge Patteson* giver Paton et typisk eksempel på den Evangeliske kommentator i aktion i sin beskrivelse af Pattersons helt,²⁰ Selwyn, en modig og dygtig sportsmand, der som

»ridderne i gamle dage ... troede at uretten skulle gøres god igen og at de stærke havde fået deres styrke for at beskytte de svage. Han havde løvens mod og lammets mildhed. En dag skulle han i embeds medfør ind i et ubehageligt kvarter i Windsor, kendt som Beer's Lane. En kendt bølge spærrede vejen for ham og berordrede ham væk. Selwyn forsøgte at komme forbi ham, men bøllen angreb ham voldsomt; pludseligt sprang Selwyns knytnæve frem og Beer's Lane beboeren fandt sig selv liggende midt på vejen. Efter denne episode fik den unge præst lov til at tjene i fred i byen«.²¹

Charles Harford-Battersby berettede om G. L. Pilkington, som blev dræbt under opstandene i Uganda i 1897:

»Jeg blev først slået af hans fuldkomne mandighed: her var en virkelig mand troværdig fra top til tå. Så bemærkede jeg, at han var en Guds mand: én som kendte Gud og som troede på Gud. Så så jeg, at han var et magtfuldt menneske. Hvor jeg dog tydeligt husker mit første glimt af ham, for elleve år siden, da han kom svingende rundt om hjørnet – den kæmpestore og stærke skikkelse; det strålende ansigt – næsten ligeså rødt som hans røde slips – med hatten så langt tilbage, at man kunne se hans brede pande; med en kæmpestor kalveskinsbibel under armen, og med en stav som spadsrestok i hånden.«²²

Ligeledes blev det fortalt om T. L. Pennell, den afghanske missionær:

»De ni år på Eastborne havde betydet en revolution i den unge Pennells personlige fremtræden. Han ankom som en lille og skrøbelig dreng på ni år, for svag til at svinge et cricketbat eller sparke et mål. Han ankom til London som en atletisk kæmpe, seks fod og to på strømpesokker, vel-proportioneret, uden overflødig fedt ... hård som flint.«

Lovprisninger fra elegante kvindelige forfattere og andre er lette mål for latterliggørelse fra det 20. århundredes parodister, men hos mændene selv var der en »ægte enkelhed i kaldet« – en demonstration af kristen mandighed vist ved prædiken og spil. Missionærerne havde et bestemt formål med at bringe cricket til melaneserne, fodbold til Bantu-folket, roning til hinduerne og atletik til iranerne. I udbredelsen af britisk sport og lege er det vigtigt, at socialhistorikeren ikke overser religiøse entusiaster og diffusionister* som

* Etnografisk udtryk, dvs. tilhængere af teori om kulturel spredning, modsat evolutionister.

Patteson, Pilkington, Pennell, Clifford Harris,²³ A. C. Clarke,²⁴ Carey Francis,²⁵ Chester Macnagton, C. W. Waddington,²⁶ Cecil Wilson²⁷ og mange andre, som bragte såvel læren om Kristus som læren om sporten til imperiets fjerneste hjørner og endnu videre.²⁸

I det 20. århundredes tidlige del kan det indiske kontinent levere tre fremragende eksemplarer af den muskuløse missionsbevægelse: T. L. Pennell, A. G. Fraser og C. E. Tyndale-Biscoe.²⁹

Theodore Leighton Pennell (1867-1912) var en lægemissionær fra slutningen af det 19. århundrede, der tilbragte en stor del af sit voksne liv blandt stammerne i Afghanistan.

I tilslutning til sit lægearbejde åbnede han en skole i Bannu for parthere, hinduer, muslimer og sikhere for at vinde så mange sjæle som muligt for Kristus. Pennell var selv uddannet på Eastborne College, og hans skole i Bannu var en tro kopi af en engelsk kostskole, helt ned til de kolde bade. Kort efter Pennells død i 1912 skrev brigadegeneral G. K. Scott-Moncrieff, som havde mødt ham i det nordlige grænseområde, i Blackwood's Magazine:

»hver morgen, selv i den bidende kolde vinter, skulle alle drenge svømme, og doktoren førte selv an.«

Scott-Moncrieff havde høje tanker om skolen i Bannu og bemærkede, at:

»de ældre drenge havde helt tilegnet sig kostskolens ånd, og de var af stor værdi med hensyn til at håndhæve principperne om god tone og ærbødighed.«

De tilbød alle doktoren, og det var hans største fornøjelse at være sammen

med dem og spille fodbold og cricket med den største iver. I selvbiografien *Among the Wild Tribes of the Afghan Frontier*, udgivet 3 år før hans død, skrev Pennell med stolthed om den generelle ændring, der ved hans hjælp havde fundet sted i grænseområdet – en udvikling fra sindrige sportsgrene som telt-pløkkning og brydning til missionsskolens cricket- og fodboldkampe.³⁰

»Den gamle orden ændrer sig og giver plads til det nye«, bemærkede han. »De indfødtes simple lege viger efterhånden pladsen for crickets og fodbolds højere tiltrækningskraft, og turneringerne – mellem provinsens skoler – betyder meget for at udvikle en glæde ved disse sportsgrene hos folkene i grænseområderne. Og det er disse sportsgrene, der har bidraget så meget til at gøre England til det hun er.³¹

Den højere mening med de vestlige lege, som kun antydes i dette citat, bliver tydeliggjort i det følgende uddrag fra en biografi om Pennell af Ernest Hayes:

»Pennell kombinerede arbejde og uddannelse ved at spille både cricket og fodbold med drengene, og han viste dem, hvordan »spillet skulle spilles« i en større og mere ophøjet betydning.³²

I lyset af Parthenes stridbare, opfarende og hidside natur måtte han justere sit arbejde, men foretagendets moralske betydning sikrede, at han holdt fast ved sin gerning.«

Andre var ligeså engagerede, men mindre sikre på succes. Under et besøg i England i 1890'erne betroede Cecil Wilson, dengang biskop i Melanesien, et studenterpublikum på Jesus College, Cambridge, at han var lykkelig over, at Melanesiens indfødte gjorde så store fremskridt i cricket, men han var skuffet over, at de stadig viste en sådan forkærlighed for kannibalisme.

På samme tid som Pennell var i færd med at omdanne unge afghanere til hvidklædte, men barfodede efterligninger af unge engelske gentlemen, skabte A. B. Fraser den samme kulturelle metamorfose blandt tamilere og singhalesere på Trinity College, Ceylon med det samme dybe moralske formål. Fraser viste »en overdreven tjenstivrighed for at fremme legene på Trinity.«³⁴ W. E. F. Ward, som skrev hans biografi, har genkaldt sig, hvordan

»han ved morgensamlingen plejede at gennemgå gårsdagens kamp ... og hvordan han med nådesløs nøjagtighed beskrev de øjeblikke, hvor en spiller holdt på bolden, når han burde have spillet den videre, eller når spilleren sjukskede med markspillet i cricket.«

Det var ikke p.g.a. manglende evner eller fejlbedømmelse, at han sådan revsede offentligt: han syntes at spillerens fejl skyldtes, at han tænkte for meget på sig selv og for lidt på holdet.³⁵

Inden Fraser accepterede forstanderposten på Trinity havde han i 1904 etableret »The King's School« i Budo for Ugandas høvdingesønner, og den var forsynet med en »smuk sportsplads«.³⁶

Selvom Pennell, Fraser og andre var meget engagerede i en særlig britisk opfattelse af uddannelse, var det Cecil Earle Tyndale-Biscoe som var *preux chevalier* blandt imperiets kristne ridere. Han var leder af Kirkens Missions Skole, Srinagar, Kashmir, fra 1890 til 1947. Tyndale-Biscoe var en af imperiets fanebærere af viktoriansk moralsk retfærdighed. Han var en legemliggørelse af vestlig etnocentrisme fra slutningen af det 19. århundrede og et symbol på magtfuld kulturelt hegemoni, men han var også meget mere. Han var en mand af forbløffende fasthed, mod og medfølelse, som uden

omsvøb tilsluttede sig den holistiske tro hos den viktorianske overklassens omvandrende ridder:

»Kristendom er et liv som skal leves. Jesus Kristus var en fuldkommen mand såvel som Gud, og som kristen må man stræbe efter fuldkommen mandighed – kropslig styrke, intellektuel styrke, sjælelig styrke – og vise denne styrke gennem praktisk virke for de svage. Det er kun virkelige mænd, der kan værdsætte det idelle menneske. Der er nogle, som må formulere ønsket om det ideelle, og dette gøres ikke ved at tale, men ved at vise drengene vores store forbillede, Jesus Kristus, og ved at bede dem om sammen med os at forsøge at følge dette liv, et liv i tjeneste.«³⁷

Tyndale-Biscoe er en interessant kulturel diffusionist og ikke af ringe betydning. Han pakkede de engelske kostskolers og gamle universiteters fysiske aktiviteter ind i moralsk overbevisning, og introducerede dem med succes til en kultur, hvis religiøse, sociale og seksuelle skikke stod i direkte modsætning til det, som han repræsenterede og var fortalere for. I denne missionsgerning var fjendskab kun en ekstra spore, lokale traditioner kun et irriteringsmoment og retfærd en uundværlig forudsætning. Cecil Earle Tyndale-Biscoe var af fornem slægt. Hans far, William Earle Tyndale,³⁸ arvede Holton Park i Oxfordshire fra sin onkel, og i 1850 giftede han sig med Eliza Carey Sandeman fra Sandeman-portvinfamilien. Der var 8 børn i ægteskabet – syv sønner og en datter, Cecil, født i 1863, var den fjerde søn. Han fik en meget religiøs opdragelse, og da han var seks år gammel satte han sig som mål at tage til Afrika »for at frigøre negeren«³⁹ – en forpligtigelse som blev fornyet på Bradfield, den kostskole som han tog til i 1875, og i Cambridge otte år senere.

Et tilfælde af meningitis i barndommen påvirkede hans hukommelse og koncentration. Han blev en tilbagestående elev, og af den grund, påstod han senere, blev han en sympatisk skolelærer.

På Bradfield led han under de rædsler, som var karakteristiske for kostskoleundervisning på den tid,⁴⁰ og bagefter var han taknemmelig over at være uddannet gennem trængsler, fordi det gav en træning i kraft, udholdenhed og beslutsomhed. I skolen gav han tidligt udtryk for sin beslutning. Hans målbevidste handlemåde resulterede i, at en særlig sadistisk skolelærer blev fyret. Det er typisk, at hans kæreste minde om Bradfield var forhindringsløbet, der, som han nævnedes i sin biografi:

»lærte mig at elske forhindringer. De kan altid overvindes på en eller anden måde. Jeg forestillede mig næppe, at disse Bradfield forhindringsløb skulle forberede mig til et løb, som varede 50 år i et land, som jeg dengang aldrig havde hørt om.«⁴¹

I Cambridge lykkedes det ham at være såvel en from som en gæv fyr.⁴² Han trænede universitetsmandskabet til sejr i kaproningen i 1884, og samme sommer tiltrak han i lyseblå blazer kostskoledrenge til gudstjenester på stranden i Landudno for Børnenes Specielle Missionstjeneste. I 1887 blev han ordineret. Den umiddelbare tilskyndelse til missionsarbejdet stammede fra resultatene af hans præsteeksamen.

Det betydningsfulde møde med Biskoppen af London, som skulle overhøre hans fremstilling, gik således:

»Skandaløst! Skandaløst! Du ved jo ingenting, Biscoe.«

»Det ved jeg godt«, svarede jeg.

Biskoppen: »Men hvordan tror du så du kan lære nogen noget, når du ikke véd noget selv?

Biscoe (klør sig i hovedet): »Well sir, måske er der *nogle* mennesker i verden, der er næsten lige så uvidende som jeg er.«

Biskoppen: »Det tvivler jeg på! Det tvivler jeg på! Du egner dig kun til at undervise de sorte!«⁴³

I tillid til dette uskyldigt fornærmende råd, ansøgte Tyndale-Biscoe Kirkens Missions Selskab om tjeneste i Centralafrika, men fik afslag af helbredsmæssige grunde.⁴⁴ Med en mangel på logik, som lignede de militære posteringer i Waugh's *Put Out More Flags*, fik han i stedet besked om »at tage til Kashmir for at hjælpe præsten H. J. Knowles på hans skole.«⁴⁵

Beslutningens ironi blev ikke overset af familien, og nyheden om hans udnævnelse blev mødt med munterhed.

Rejsen til det indiske kontinent med tre KMS-missionærer, som skulle til Punjab, var næsten begivenhedsløs; genstridige dragere i Marseilles tvang de fire britiske paterer til rådsnart at stå ryg mod ryg med næverne hævet til selvforsvar, men resten af turen var fredelig. Tyndale-Biscoes eget mål var Srinagar, Kashmirs hovedstad – »et kæmpestort sted som mindede om en kaningård med 125.000 indbyggere. Her var alle gader krogede, snævre og beskidte.«⁴⁶ Den kunne lugtes før den kunne ses, og hans første oplevelser på skolen var ligeså uappetitlige:

»Stanken slog mig næsten omkuld, da jeg kom ind. Det var vinter, og derfor var alle de papirtildækkede gittervinduer lukkede. Alle drenge var dækket med beskidte tæpper, og under tæppet havde de et fyrfad (brændende trækul i en lerpotte, som var anbragt i en kurv kaldet en »Kangri«), så den varme luft trængte igennem det beskidte tæppe, som var fugtigt af sne eller regn. Badning stod i lav kurs om vinteren, så

man kan måske forestille sig den luft, som mødte os. Da mr. Knowles introducerede mig til bundterne, var jeg i stand til at studere deres ansigter. I den første række så jeg mange med skæg og bakkenbarter, for de var næsten alle gifte, og nogle af dem var fædre.«⁴⁷

De kom overvejende fra den herskende hinduklasse. Dette gjorde ikke indtryk på ham. Han forestillede sig, at han var en dygtig menneskekender, og han læste i deres træk en usund sensualitet kombineret med en overlegen religiøsitet. Han besluttede hurtigt, at det hans elever først og fremmest havde brug for, var en skoling i at udøve gode gerninger. Det blev hans bevidste politik at sende dem ud »til ildebrandene i byen – for at redde dyr i nød og senere for at redde kvinder og piger«.⁴⁸ Han opfattede skolen som et »bolværk imod Satan«, omfattende et socialt system og en moralsk atmosfære i hvilken »kristen« ridderlighed kunne vokse.

Men først skulle et mere pressende problem overstås. Han fandt snart ud af, at Srinagar var et Sodoma. Bradfield havde gjort ham bekendt med forholdene og helbredelsesmetoden. Smerte var midlet mod lyst, og således blev boksning en del af KMS-skolens fagkreds. Han havde altid takket Gud for sine næver, som var meget værdifulde på hans kostskole, når pædærer skulle overtales til at lade være. Af nød var han derfor en dygtig bokser, og han bifaldt ubetinget den bibelske passage: »Velsignet være Herre min styrke, som lærer mine hænder at føre krig og mine fingre at slås.«⁴⁹ Det unge Kashmir fik lært den ædle kunst. De forulempede kunne nu forsvare sig selv. Han stoppede ikke her. Han plagede »Srinagar Sodomy Club«, indtil engelsk lov blev vedtaget, og dens le-

dere blev fængslet. Årelange sociale *skikke* blev således forbudt, de brahminske præster blev optændte, det lokale samfund irriteret, men Tyndale-Biscoes første forsøg på vestlig moralsk imperialism blev en succes. Dette skulle blive den første af mange sejre. Først blev hans drenge ufrivillige og så frivillige brandmænd. Første gang der udbrød brand tæt ved skolen, beordrede han sine elever til at hjælpe. Som samfundets høj-kaste medlemmer foretrak de at fortsætte deres undervisning, fremfor at deltage i nedværdigende manuelle aktiviteter. Det var en synsvinkel, som ikke vandt hans sympati. Med hans egne ord:

»Så skred jeg til handling og drev dem ud af klasseværelset ... I fuld firspring ledte jeg dem med min stav hen til ilden. Ved ankomsten så vi, at snesevis af indbyggere allerede havde indtaget deres pladser, hvor det var muligt, for at more sig over en underholdning som de ikke skulle betale noget for. Da flammerne sprang fra ét hus til et andet, blev de meget glade og råbte »hurra!«.⁵⁰

Tyndale-Biscoe var oprørt. Han kommanderede modvillige færgemænd til at aflevere deres kander, bevæbnede de større drenge med stave for at forhindre politiet i at stjæle værdigenstande fra de brændende huse – deres sædvanlige privilegie – og organiserede resten af sine elever som en brandslukningsstyrke. Skolens brandmandskab var blevet skabt og senere slukkede det mange brande i Srinagar.

I skolens første tid havde alle J. H. Knowles's forsøg på at fremme fysiske øvelser efter britisk model været nytteløse:

»Ingen brahminsk dreng«, sagde han til sin nye lærer, »vil bevæge sig med en hastighed større end en okse. Han løber, sejler eller spiller al-

drig, af frygt for, at hans muskler skal vokse og han skal blive udstødt af sin kaste!«⁵¹

Tyndale-Biscoe kunne ikke acceptere de indfødtes snobberi. Med en snuhed som renæssancepaverne ville have beundret, fik han med autokratiske metoder sine højkaste-elever til at svømme (i Kashmir var det ellers en typisk lav-kaste beskæftigelse). Som 13-årige blev drengene overtalt til at svømme ved, at man simpelthen forhøjede skolepengene med en fjerdedel hvert år for de drenge, der ikke svømmede. Til sidst blev svømmeture tværs over de lokale Dar og Wular søer (henholdsvis fire og fem miles) en årligt tilbagevendende begivenhed for de stærke svømmere på skolen. En af de præstationer, som han var mest stolt over fra sine år i Kashmir, var oprettelsen af et livredderkorps, der gennem årene reddede mere end 400 mennesker fra at drukne.⁵²

Som tidligere »blå« roer stod intet hans hjerte nærmere end roning, og få ting var mere passende i Kashmir, et land med mange søer. Lord Landsdown, vicekonge i Indien, besøgte skolen i begyndelsen af 90'erne for at overrække præmier. Da han i et nostalgisk øjeblik med tanker »naturlige for en sporty engelsk gentleman ... der fra sin ungdom var trænet i en atmosfære af mandighed og fair-play«⁵³ kiggede ud ad skolevinduet på Jhetlums brede, stille vand nedenunder, bemærkede han, hvor dejligt det ville være at se robådene konkurrere på Jhelum, ligesom på Themsen.

Det var en udfordring som Tyndale-Biscoe top op. Forhindringen var dog til at tage og føle på: Roere udviklede muskuløse arme, karakteristisk for de lavere kaster, og »ingen brahminer

havde et så vulgært vedhæng som en muskel på armen«. ⁵⁴ Uforknyt byggede Tyndale-Biscoe en båd. Det viste sig umuligt at få eleverne i den. Også hans forhåbninger på brahminernes vegne blev gjort til skamme. Men med magt overtalte han to unge lærere til i det mindste at inspicere fartøjet, og med et kraftigt skub bagfra lå de pludseligt udstrakt i båden, medens den hurtigt flød ned ad strømmen til en bro med fire piller. At de blev tilskyndet til at ro var indlysende.

Med Tyndale-Biscoes kække ord »uden muligheden for protest bøjede de deres rygge og begyndte at danne det lav-kaste stof, som almindeligvis kaldes muskler«. ⁵⁵ Roning blev en væsentlig del af skolelivet – bådudflugter for familier, for de syge og de gamle blev almindelige skoleaktiviteter på fri-eftermiddage. Skolens embleme med krydsede padler med hjerteformede årer var et passende symbol på denne ændring – det eksemplificerede dyderne hos imperiets muskelstærke kristne – styrke, godhed og viljen til at tjene. ⁵⁶ Begejstringen for de nye aktiviteter spredtes gradvist, og i 1909 afholdtes den første regatta mellem skolerne med statslige, hinduistiske, islamiske og kristne skoler i kammeratlig konkurrence. Kirkens Missionær Selskabs skole vandt med tredive længder!

Det ville være naivt at tillægge Tyndale-Biscoe almindelig billigelse af sentensen: *amimo non astutia*. Han havde sat sig selv det mål »at kaste grus i maskineriet i Kashmir«, når lejligheden bød sig, og her kunne han udvise en fin forståelse for måden at gribe tingene an på, som stod i modsætning til hans mere almindelige kategoriske måde at gøre tingene på.

I forsøget på at få sine høj-kaste-

brahminere til at fungere efter vesterlandsk mønster m.h.t. hygiejne, duelighed og moral, introducerede han forsigtigt fysiske øvelser, som medførte en revolution indenfor udsmykning og klædedragt. Næseringen, med det gyldne vedhæng, der hang over læben, og som forhindrede enhver mulighed for at pudse næsen, og som betød ubehagelige skorpedannelser og sår, blev efterhånden opgivet, når det under boksningen blev opdaget, at det var »et smertefuldt vedhæng«. Også de kæmpestore forgyldte ringe, som rev drengenes øreflipper i stykker og forårsagede infektion, og som blev holdt på plads med snor hen over hovedet, viste sig at være et afgjort handicap, da det at springe over den høje buk blev en del af det fysiske træningsprogram: »øreringene forsvandt og at springe over den høje buk forblev ...«. ⁵⁷

I dag er fodbold den mest populære sport i verden, den spilles i hver afkrog på kloden, og den er overvejende spredt af britiske imperialistiske soldater, lærere, handelsfolk og missionærer. Srinagar er et strålende eksempel på introduktionen af fodboldspillet til en fjern udpost i imperiet af en selvretfærdig, autokratisk, muskelstærk missionær. Indsatsen indeholder en vignette af imperial selvtilid omfattende ethnocentricitet, arrogance og beslutsomhed over for oprindelige religiøse skikke og sociale sædvaner.

I 1891 tog Tyndale-Biscoe en kone og en fodbold med til Kashmir. Fodbolden vakte ikke nogen interesse. Den samlede skoles modtagelse var ikke særlig opmuntrende:

TB: Dette er en fodbold.

Drengene: Hvad kan den bruges til?

TB: At spille et spil.

Drengene: Får vi penge, hvis vi spiller det spil?
 TB: Nej!
 Drengene: Så vil vi ikke spille.
 Drengene: Hvad er den lavet af?
 TB: Læder.
 Drengene: Fjern den! Fjern den
 TB: Hvorfor skulle jeg fjerne den?
 Drengene: Fordi den er jutha (ugudel-
 lig), må vi ikke røre den,
 den er af læder,
 TB: Jeg ønsker ikke, at I skal
 røre ved den. Jeg ønsker at
 I skal sparke til den ..., og
 i dag skal I lære, hvordan
 man sparker til den,
 drengene.
 Drengene: Vi vil ikke spille det *jutha*
 spil.⁵⁸

På trods af elevernes ubøjelighed fulgte instruktion m.h.t. kast, positioner og regler. Reaktionen var mindre end entusiastisk. Som Tyndale-Biscoe har fortalt:

»Før skolen sluttede fattede jeg, at der ville blive ballade, så jeg kaldte lærerne sammen og forklarede dem mine planer for eftermiddagen. De skulle væbne sig med stave og gå vagt i gaderne, som førte fra skolen og til sportspladsen og forhindre drengene i at undslippe på vejen. Alt var klart, så klokken tre havde portneren ordre til at åbne skoleporten. Drengene strømmede fremad, og jeg dannede bagtrop med en jagtpisk. Så kom balladen; for da de var kommet udenfor skolens område, troede de, at de kunne undslippe; men de tog fejl. Vi gennede dem ned ad gaderne, som får på vej til slagteren. En så beskidt, lugtende, fej flok var aldrig før set. Alle var iført den lange natskjorte-lignende klædning jeg har beskrevet før, og hver dreng bar et fyrfad under sine klæder, og det vil sige ind imod sin krop. Fra tidernes morgen havde dette varmeapparat stået i stedet for sund motion. Vi turde ikke drive dem for hurtigt frem af frygt for, at de ville snuble (mange af dem bar træsko) og falde med deres fyrfade,

hvilket ville have forhindret dem i at spille fodbold i lang tid fremover.«⁵⁹

Man nåede banen, der blev stillet op langs siderne, bolden blev lagt i position og fløjten lød, flere gange. Drengene var urokkelige. De havde absolut ikke til hensigt at sparke til »en ugudel-
 lig bold«. Tyndale-Biscoe var for sin del meget opsat på, at de skulle sparke til bolden. Lærerne var opstillet med deres stave på en truende måde langs hver mållinie, og drengene fik fem minutter til at overveje deres beslutning, Der gik fem minutter. Rektoren angreb med hævet stav og stemme. Spillet begyndte: »alt var forvirring ... da eleverne prøvede at sparke til bolden, men tit ramte ved siden af, fløj deres træsko op i luften og deres *pugaris* blev slået af, mens deres natskjorter viftede ind i hinandens ansigter; en rigtig flot blanding af tøj og mennesker«.⁶⁰

Efterdønningerne fortsatte i nogle år. Den skæggede centerforward, som først sparkede til bolden, fik forbud mod at vende tilbage til sit hjem, og således besudle det. Han kom til at bo hos nogle slægtninge. Senere tyede drengene til at have nåle i ærmerne under kampene – godt 50 bolde blev punkteret før de skyldige fik at vide, at de ville komme til at betale for hver eneste punkteret bold, og så stoppede det trick. Da fodbold var blevet respektabelt efter ti år, tog de hinduistiske og muslimske skoler spillet op, og der blev anvendt heksekraft i den ivrige stræben efter sejr. Modstanderne fik ofte en brahmisk præst til at forhekse missionskolens målmand med udelighed og til Tyndale Biscoes af-sky »gav hans drenge ofte efter for dete nonsens og tabte som fortjent kampen«.⁶¹

Forskellige kulturelle opfattelser af spillenes etik skabte yderligere problemer. Han blev meget irriteret, når en lokal lærer tydeligt var ude af stand til at tælle til mere end 11, når han stillede et fodboldhold på 12 eller flere i marken. Det tog tid og tålmodighed at rekruttere professionelle roere for at styrke en otter i et dårligt år. I cricketkampe var det en lokal skik at flytte grænseflagene ud, når missionsskolen var inde ved gårdet, og det gjorde ham særligt irriteret.

Den lethed, med hvilken kashmirerne misforstod konkurrencens sande natur, vises smukt ved hjælp af en hændelse under et atletikstævne mellem Kashmirs skoler, som fandt sted for øjnene af den britiske præsident, Maharajahen og en stor forsamling af mennesker. Kirkens Missions Skole og Statsskolen var nået til finalen i tovtrækning. Da de fik besked på at trække, hev og sled begge hold uden resultat, som Tyndale-Biscoe fortalte senere:

»så gjorde en af mine ansatte mig opmærksom på, at enden på Statsskolens reb var forankret til et højt blomsterbed. Jeg gjorde straks den råbende dommer opmærksom herpå. Han svarede, »Det er ligegyldigt!« og fortsatte med at råbe til Statsskolens hold om at trække hårdere. Så talte jeg bydende til ham, og beordrede ham at løsne rebet, hvilket han gjorde, men næsten med det samme blev enden af rebet forankret igen. Denne gang gik jeg i vrede hen til dommeren, og kampberedt tvang jeg ham til at løsne rebet. Ikke så snart det var blevet løsnet, blev Statsskoleholdet trukket over linien. Da holdene skiftede side blev de trukket over igen ... der var ikke noget forankringssted på den side af pladsen«. ⁶²

Trods uensartede opfattelser af etiske spørgsmål var der fremgang for atletik, roning, cricket og fodbold, og de kristne gentlemen's love for god opførsel

blev, om ikke helt, så delvist assimileret. Da han skrev *Kashmir in Light and Shade*, som udkom i 1922, kunne han bemærke, at han for nylig havde overværet »en kamp mellem klasserne, udkæmpet meget ivrigt, hvor dommeren ikke var en lærer, men en skoledreng. Der blev ikke en eneste gang sat spørgsmålstegn ved hans afgørelser, og der var heller ikke noget skænderi mellem spillerne; det var en rigtig sportskamp«. ⁶³

Som så mange andre over hele imperiet arbejdede Tyndale-Biscoe meget seriøst i sin iver for at bringe legenes etik til Kashmir. Atletikaktiviteter var forløberen for socialt arbejde. ^{64,65} Ud fra denne synsvinkel skabte atletikken musklerne og evnerne til at bekæmpe det onde og fremme det gode; senerne blev styrket »ikke i sporten for sportens skyld, men til gavn for byen«. ⁶⁶ Dette var ikke tomme ord. Det skortede ikke på anledninger til at udøve gode gerninger i Srinagar: under koleraepidemierne fyldte personale og elever nedløbsbrønde op og rensede gaderne for snavs; om sommeren tog man på udflugt på den lokale sø med hospitalspatienter af alle trosretninger, om vinteren huggede eleverne brænde for de fattige; hele året igennem frelste de liv fra ild og vand, reddede dyr fra pinsel og død, og bekæmpede det slette og det sadistiske. Han kunne med nogen ret hævde, at hans mål med sporten var at skabe muskler og øge styrken for de svage og undertryktes skyld. Hans mål var at være »i spidsen på floden« og ikke »bedst i klassen« for kristen barmhjertigheds skyld.

I en bog med titlen *Fifty Years against the Stream* berømmer Eric Tyndale-Biscoe (søn nr. tre) ⁶⁷ Cecil Earle Tyndale-Biscoes indsats i Kashmir.

Han gør meget ud af, at hans far svømmede imod hindureligionens stærke strøm.⁶⁸ Det er også rigtigt, at hans idealer stod i modsætning til de materialistiske ambitioner hos elevernes forældre. De var fuldstændigt ligegyldige overfor aktiviteterne på floden, på søen og på sportspladsen.⁶⁹ De ønskede simpelt hen at styrke deres traditionelle dominans ved at erhverve sig »tegn på det moderne«. ⁷⁰ På dette område var de ikke forskellige fra andre folkeslag, der var underlagt det britiske imperie. De prioriterede engelsk højt for at kunne hjælpe deres sønner til at blive handelsmænd til gavn for familien eller tjenestemænd i regeringen med en lønindtægt.⁷¹ Som C. P. Groves har skrevet om de afrikanske høvdinge, søgte de ikke en ny kultur, men et nyt våben for at få del i den hvide mands magt.⁷² Det samme var tilfældet for de hinduistiske forældre i Srinagar. Efter deres tankegang var Tyndale-Biscoes optagethed af fysisk træning en tidskrævende adspredelse, som de tolererede for at opnå den værdifulde belønning – det engelske sprog. »I sit følelsesladede arbejde med at styrke den moralske rygrad hos et stort antal drenge i Kashmir«, ⁷³ modtog han desuden meget lidt hjælp fra andre imperialister på kontinentet.

Emilia Dilke, som senere skulle fortryde sin ungdommelige ufølsomhed, beskrev anglo-Indiens fjendskab overfor missionæren i denne kommentar fra 1889:

»Da jeg var ud af en anglo-indisk familie, følte jeg naturligvis noget der lignede antipati overfor missionæren i Østen til at begynde med. Mens jeg hørte på det, blev der konstant hentydet til hans uforskammede fordringer, hans mangel på herkomst, forstand, eller lærdom ... med en seksten-årig rapmundethed forekom

det mig, at hvis en missionær ikke kunne bevæges til at blive hjemme, så var det bedre, at han hurtigst muligt mødte kannibalerne.«⁷⁴

I modsætning til Centralafrika lykkedes det ikke missionsundervisningen at vinde den britiske administrations anerkendelse. I Centralafrika mente man, at den fremmede den sociale orden; i Indien og i Kashmir frygtede man, at den ville ægge til social omvæltning.⁷⁵ På trods af sin rettroenhed blev Tyndale-Biscoe med sine usædvanlige ideer anset for en excentrisk radikaler, som for ofte gav anledning til forlegenhed. Han blev med rene ord anset for et kristent tosehoved, som fremkaldte løftede øjenbryn i kraft af sine mærkelige handlinger. Ligesom Welldon, da han var metropolitansk ærkebiskop i Indien, tog Tyndale-Biscoe sin religion en smule for seriøst efter nogles smag.⁷⁶ Hans kristne heftighed var ikke rigtig ægte britisk.

De »rettroende« briter blev ofte bragt i forlegenhed, når Tyndale-Biscoe afslørede større lighed med Kiplings ukonventionelle helt i *Stilk og Co* end med Vachells mere acceptable helt i *The Hill*. Da han gjorde tjeneste med frivillige fra Punjab, klædte han sig for eksempel med held ud som en gammel kvinde og opdagede fjendens opstilling, men han fik en reprimande af sin overordnede officer, fordi han ikke spillede spillet rigtigt.⁷⁷ For at føje spot til skade var han ikke besat af trangen til at omvende folk. Han var bevidst om, at dette ville skabe rodløse udstødte. Han var helt klar over de straffe og pinsler, som de omvendte muslimer, buddister og hinduister gennemgik. Selvfølgelig var han meget mindre bekymret over at ændre braminske skikke indenfor det braminske sam-

funds grænser. Det kunne kun forbedre det. Han ønskede blot braminere med rene kroppe, tøj og tanker, stærke lemmer og ridderligt sindelag. Hans ambitioner var enkle som hos Kingsley. Han var en viktoriansk Valiant – in – Truth. Hans mål var ukomplicerede – hygiejne, hårdførhed og hjerte. Han kunne ikke se dilemmaer.

I denne stræben efter at opnå målene kan man ikke forbigå Tyndale-Biscoes bigotteri, hensynsløshed og lejlighedsvis ufølsomhed. Han var ofte nedladende, bydende, selvretfærdig og selvklog. I moralske spørgsmål holdt han enetaler. Og han brød andres regler med fuld overbevisning, mens han insisterede på fuld overholdelse af sine egne regler. Med sin »vision om ridderne, som kom strømmende ud fra skolerne for at kæmpe mod uretten, opmuntrede han til fysisk vold,⁷⁹ hans eget personale blev slået offentligt p.g.a. umoralske handlinger,⁸⁰ og andre blev pisket for mangel på barmhjertighed. Han kunne bombastisk og chauvinistisk bemærke, at ridderlighedens ånd kom fra Kristus »og alene Kristus, hvad andre mennesker så end siger.«⁸¹ Med sin dristige selvsikkerhed er han den perfekte syndeboek for en senere anti-imperialist som Lytton Strachey. Men for dem, der føler sig forpligtiget til at vurdere manden i hans fulde kompleksitet, må hans svagheder føjes til hans stærke sider – mod, barmhjertighed, idealisme og ihærdighed. Frem for alt var han ihærdig. Han var alt for realistisk til at tro på at tingene blev bedre af sig selv, i det mindste når det gjaldt menneskelige forhold. I sin bog *Character Building i Kashmir* brugte han simple ligninger og metaforer i et klodset, men alligevel alvorligt forsøg på at finde ord til at

beskrive de mål og midler, som han havde taget i brug i sit livs arbejde. For at udføre det store mål, som Kristus havde sat, og gøre medmennesker fra Kashmir til mandige, kristne gentlemen, skrev han, at selv om man måtte ro med strømmen, skulle forsøget gøres. Han indledte denne bemærkning med et banalt lille allegorisk vers, hvis sidste to strofer lyder således:

»... it isn't discussion or staring or fussing
will coax us a crop from the clay.
It's draining, manuring, persisting, enduring.
It's patiently PEGGING AWAY.«⁸²

Det har den samme litterære værdi, som en prædiken på en Woolworth kalender, men kun at bedømme det på dette niveau ville være meget uretfærdigt overfor de handlinger, det inspirerede til. I hans nekrolog, med titlen »*The Making of Men in Kashmir*«, i The Times den 11. august 1949, blev det fremhævet, at hans »lidenskab for social retfærdighed og fjernelse af uretfærdige skikke« i Kashmir havde fremmet en forbedring af lovgivningen og administrative reformer, og i tillæg hertil indså hans elever »gradvist hvorfor kropslig udvikling og lege var lige stillede med intellektuelle fremskridt.«⁸³ Ser man på hele Kashmirs historie, er det sandsynligt, at han næppe ændrede meget ved tingenes sociale orden. Alligevel var hans bidrag af blivende værdi. Han gav anledning til at holdninger overfor de svage, kvinder og børn blev taget op til fornyet overvejelse. Han var den inkarnerede kristne kriger. Han elskede konflikter, han havde fantastiske sejre, han gjorde noget godt. Han mildnede et darwinistisk socialt system med kristen mådehold. Han gav sandelig kashmirerne mulig-

hed for at spille vestlige spil. Han havde mere end en forbigående kulturel betydning.

Det har været vores mål her at tegne et rids af den tidlige udbredelse af vestlige lege til et udvalg af ikke-vestlige nationer i det britiske imperies storhedstid, mens vi, det skal indrømmes, samtidigt har forsøgt at afdække og forstå motiverne hos de mennesker, som udbredte legene. I denne kulturelle spredningsproces i det 19. århundrede spillede kristne omvandrede riddere en stor rolle, idet de tog det fysiske udstyr, spilleregler og love for god opførsel med til imperiets indfødte racer med alvorlige mål for øje. Denne alvor i bestræbelserne må ikke overses. For de fleste af dem, om ikke alle, var legene meget mere end ren underholdning

i fritiden. De var et betydeligt instrument i moralsk træning. En pointe som, omend spøgefuldt, er gjort helt klar, af en post-imperialistisk billedstormer i disse elskværdige og sjove linier:

... this is the game for gentlemen
Till on our race the sun shall set.
The greatest glory of our land
Whose crimson covers half the maps
Is in the field where the wickets stand
And the game is played by DECENT CHAPS.⁸⁵

Jodanhill College of Education.

(Oversættelse Lene Mortensen)

Noter

1. Stephen Neill, *A History of Christian Missions* (Harmondsworth, 1964), p. 14.
2. Neill, op.cit., p. 243.
3. Neill, op.cit., p. 250.
4. Sir Arthur Hirtzel (1870-1937) fik sin uddannelse i Dulwich og Oxford. Han kom ind i Indiens Ministerium i 1894 og steg sidenhen til departementschef (Who was Who 1929-1940, p. 645). Hans meninger om kristen imperialism er fremsat med særlig styrke i bogen *The Church, the Empire and the World*, udgivet i 1919.
5. Sir Arthur Hirtzel, 'Imperial Christianity' in Henry Scott Holland *The Call of Empire* (London, 1917), p. 10.
6. Neill, op.cit., p. 251.
7. Neill, op.cit., p. 254.
8. Cecil Peter Williams, 'The Recruitment and Training of Overseas Missionaries in England between 1850 and 1900', upubliceret M.Litt. thesis, Bristol University, 1976, p. 237.
9. Williams, 'Overseas Missionaries', p. 145.
10. Geoffrey Moorhouse, *The Missionaries* (London, 1973), p. 156.
11. Moorhouse, op.cit., p. 273.
12. Williams, 'Overseas Missionaries', p. 145.
13. Eugene Stack, 'The Missionary Society', *Fortnightly Review*, XLIV (November 1888), 787.
14. Patrick Scott, 'Cricket and the Religious World in the Victorian Period'. *Church Quarterly*, 2, 3 (October 1970), 134-144.
15. Scott, 'Cricket and the Religious World', p. 137.
16. Se J. A. Mangan, *Athleticism in the Victorian and Edwardian Public School* (Cambridge, 1981), pp. 40-41, for en antydning af puseyismens betydning og den efterfølgende reaktion mod den i det engelske kostskolesystem.
17. Scott, 'Cricket and the Religious World', p. 139.
18. Scott, 'Cricket and the Religious World', p. 134.

19. Jesse Page, *Bishop Patteson. The Martyr of Melanesia* (London, 1891), p. 45. Patteson (1827-1871) fik sin uddannelse i Eton og Oxford og tjente i Melanesien og New Zealand mellem 1855 og 1871. Han blev udnævnt til første biskop i Melanesien i 1861.
20. Frank H. L. Paton, *Patteson of Melanesia: A Brief Life of John Coleridge Patteson, Missionary Bishop* (London, 1930), p. 23.
21. Det ser ud som om Melanesiens Missions biskopper var en speciel mandig folkefærd. New Zealand Herald hilste Cecil Wilson velkommen til bispeembedet i Melanesien med disse ord: *Når man ser på denne velproportionerede atletiske skikkelse, hans finformede hovede, hans brede pande og det alvorlige og dog venlige udtryk, bliver man mindet om hans første forgænger som »den kristne, men dog verdensmanden, videnskabsmanden, men dog atleten, først og fremmest i al strid m.h.t. engelsk mod«* citeret i Chanticlere (tidsskrift på Jesus College, Cambridge), Na 28 (1894), 129-30.
22. Charles R. Harford-Battersby, *Pilkington of Uganda* (London, 1898), p. 44.
23. Clifford Harris, en mild og helgenagtig »kæmpe«, underviste på Stuart Memorial College, Isfahan, Persien – en kristen kostskole oprettet i slutningen af 1920'erne. Han førte et hårdt liv på skolen – han spillede, løb og klatrede. Hans sidste aktive indsats, før han så tragisk døde af tyfus, 'var et stykke praktisk arbejde for drengenes spil' – at rydde fodboldbanen for tyve tommer sne. Se R. W. Howard, *A Merry Mountaineer, The Story of Clifford Harris of Persia* (London, 1931).
24. A. C. Clarke, medlem af Kirkens Missions Selskab, gjorde tjeneste i Indien 1895-1929. Han var rektor for Baring High School, Batala 1912-1914, for Edwardes College, Pashawar, 1919-1921, og forstander for St. Johns College, Lahore, 1921-1922. Cecil Earle Tyndale-Biscoe havde høje tanker om den undervisningsmæssige indsats i Indien, taget i betragtning at han 'udklækkede drenge som ham selv, ivrige sportsmænd' i karakterdannelsens interesse (C. E. Tyndale-Biscoe, *Tyndale-Biscoe of Kashmir: An Autobiography* (London, n.d.), p. 80.
25. For detaljer om Carey Francis' uddannelsesmæssige arbejde, se L. B. Greaves, (London, 1969).
26. Såvel Macnaghten som Waddingtons karriere i imperiet er skitseret i J. A. Mangan, 'Eton in India' the Imperial Diffusion of a Victorian Educational Ethic, *History of Education*, 7,2 (1978), 105-18.
27. Cecil Wilson var biskop i Melanesien 1894-1917 efter sognearbejde i Sydengland og Australien. Han skrev om sine erfaringer som missionær i sin selvbiografi, *The Wake of the Southern Cross: Work and Adventures in the South Seas* (London, 1932), p. 17.
28. Et fremragende eksempel er J. T. Stevenson, rektor for St. Georges College, Auilmes, Argentina, 1898-1935, SPCK (London, 1936). For en interessant vurdering af Stevensons arbejde, se D. Brown, 'Variations of a Victorian Educational Ethic Theme: The Public School Abroad', upubliceret manuskript, University of Alberta, 1981.
29. Theodore Leighton Pennell (1867-1912) fik sin uddannelse på Eastborne College og University College, London. Han var en fremragende medicinsk student og blev Fellow of the Royal College of Surgeons i den tidlige alder af 24 år. Han gik ind i Kirkens Missions Selskab i 1892 og tilbragte sit voksne liv i det nordvestlige grænse-område. Se nekrologer i *British Medical Journal*, 1 (1912), 761 og *Lancet* (6. april 1912), 961 og også Alice M. Pennell, *Pennell of the Afghan Frontier. The Life of Theodore Leighton Pennell, M.D., B.Sc., F.r.c.s.* (London, 1914).
30. G. K. Scott-Moncrieff, 'Dr. Pennell of Bannu', *Blackwood's Magazine*. CXCII, MCLXI (July 1912), 10.
31. T. L. Pennell, *Among the Wild Tribes of the Afghan Frontier* (London, 1901), p. 157.
32. Earnest H. Hayes, *Doctor Pennell, Afghan Pioneer* (London, n.d.), pp. 11,74.
33. *Chanticlere IV*, 38 (Easter 1898), 227.
34. W. E. F. Ward, *Fraser of Trinity and Achimota* (Accra, 1965), p. 5.
35. Ward, op.cit., p. 5.
36. Ward, op.cit., p. 17.
37. C. E. Tyndale-Biscoe, *Character Building in Kashmir* (London, 1920), p. 13.
38. Da han arvede Holton Park fra sin enke Elisha Biscoe, føjede William Earle Tyndale, Cecils far, navnet Biscoe til sit efternavn.
39. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 21.

40. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, pp. 23-31.
41. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 30.
42. For en beskrivelse af den religiøse atmosfære i Cambridge på den tid, se J. C. Pollock, *A Cambridge Movement* (London, 1953), p. 45.
43. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 45.
44. Kirkens Missions Selskab blev grundlagt i 1799. Det var et produkt af den engelske kirkes evangeliske bevægelse. Selskabet startede missioner i mange dele af verden, inklusiv Afrika, Ceylon og Indien. Det blomstrer den dag i dag med ca. 40.000 medlemmer over hele verden, og dets missionærer er spredt i 68 anglikanske stifter 'fra Vestafrika til Japan'. Se S. Neill et al., *The Concise Dictionary of the Christian World Mission*. (London, 1970), p. 111 og F. L. Cross og E. A. Livingston, *The Oxford Dictionary of the Christian Church* (London, 1974), p. 308.
45. Tyndale-Biscoe, *Autobiography* p. 45.
46. Tyndale-Biscoe, *Character Building in Kashmir*, p. 10.
47. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 52.
48. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 52.
49. Tyndale-Biscoe, *Grinding Grit into Kashmir* (London, 1922), p. 8.
50. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, pp. 57-59.
51. Pat Yates, *Coolie Sahib*, (London, 1938), p. 9.
52. Alene på et år lært 278 drenge at svømme, 'Ingen ringe opgave ... det betyder hård og stædig udholdenhed, og det er blevet gjort stik imod forældrenes ønske, så det har været såvel en moralsk som en fysisk konflikt.' (*A Mission School and Social Service*, p. 12). Blandt KMS-skolens 'førstepladser' i årbøgerne fra Kashmir var Phyllis Tyndale-Biscoes bedrift, hans søn Eric's kone, som i 1933 var den første kvinde, der svømmede over Wular søen (*Autobiography*, p. 237).
53. Tyndale-Biscoe, *Character Building*, p. 4.
54. Tyndale-Biscoe, *Character Building*, p. 6.
55. Tyndale-Biscoe, *Character Building*, p. 8.
56. Tyndale-Biscoe, *Character Building*, pp. 16-17.
57. Tyndale-Biscoe, *Grinding Grit*, p. 11.
58. Tyndale-Biscoe, *Kashmir in Light and Shade*, p. 277.
59. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 130.
60. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 131.
61. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 132.
62. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 134.
63. Tyndale-Biscoe, *Kashmir in Light and Shade*, p. 280.
64. Tyndale-Biscoe, *Kashmir in Light and Shade*, p. 275.
65. Tyndale-Biscoe, *Kashmir in Light and Shade*, p. 268.
66. Tyndale Biscoe, *Character Building in Kashmir*, p. 20.
67. Tyndale-Biscoe havde tre sønner: Harold, født i 1892, Cecil Julian, født i 1895 og Eric Dallas, født i 1907. Eric underviste på KMS (Kirkens Missions Skole), Srinager i mange år; Julian blev undervisningsadministrator i Tanganyika; og Harold levede i Seychellerne efter 2. verdenskrig, efter en blandet karriere bla. i RAF og i Burmas Skov-kommission. Han tog navneforandring til d'Es-trange (bedstemoderens navn på mødres side), giftede sig med en pige fra Seychellerne og tog arven fra faderen på sig og blev involveret i kampen mod den udbredte korruption og uretfærdighed på øerne, der blev praktiseret af politiets bureaukratisme overfor fattigere folk. Se *Jesus College Register 1901-75*, p. 330, Jesus College Archives, University of Cambridge.
68. E. D. Tyndale-Biscoe, *Fifty Years against the Stream* (Mysore, 1930).
69. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, pp. 102, 196.
70. E. G. Berman, *African Reactions to Missionary Education* (New York, 1975), p. 25.
71. C. P. Groves, *The Planting of Christianity in Africa*, Vol. III, 1878-1914 (London, 1955), p. 238.
72. Groves, *The Planting of Christianity in Africa*, p. 239.
73. Dette er Baden-Powells ord i hans introduktion til Tyndale-Biscoes *Character Building in Kashmir*.
74. Emilia F. S. Dilke, 'The Great Missionary Success', *Fortnightly Review*, XLV (1889), 677.
75. Angående situationen i Østafrika se Roland Oliver, *The Missionary Factor in East Africa* (London, 1952), p. 277. Angående holdninger til Indien, se *Autobiography*, p. 79.
76. Kenneth Rose, *Superior Person* (London, 1969), p. 346.
77. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 157.

78. Se for eksempel hans forstående omtanke for den omvendte Mama i bogen *A Valiant Man of Kashmir* (London, 1933).
79. 'Drengene fik besked på at se sig godt for, når de gik i gaderne og gøre plads for hver kvinde eller barn, gammel mand eller kuli med et læs, at stå i sneen og holde stien fri til dem; men hvis de så en mand skubbe en svagere person ud i sneen, så skulle de sænke skulderen, når de kom på højde med ham, og lade ham få den i ribbenene med et naturligt resultat til følge. Vi fortsatte hermed så længe sneen lå på jorden, og de har gjort det hver vinter'. *A Mission School and Social Service* (London, 1910), p. 3.
80. Tyndale-Biscoe, *Autobiography*, p. 75.
81. Tyndale-Biscoe, *Kashmir in Light and Shade*, p. 287.
82. Tyndale-Biscoe, *Character Building in Kashmir*, p. 95.
83. *The Times* (11 August 1949), p. 7.
84. Et formål, som bliver påfaldende tydeligt, når man undersøger andre missionærers uddannelsesmæssige prioriteter. Se, for eksempel, Richard Heyman, 'The Initial Years of the Jeanes School in Kenya 1924-31' i V. M. Battle og C. H. Lyons, *Essays in the History of African Education* (New York, 1970). Jeanes-skolen var baseret på en amerikansk uddannelsesmæssig idé og repræsenterede en etik, som var meget forskellig fra den som karakteriserede kostskole-missionærernes arbejde. Den samlede sig om at udvikle landbrugsmæssige færdigheder og opmuntrede folklore, tango og lege for at fremme afrikansk kultur og mindske kulturel fremmedgørelse og ødelæggelse. Det er også interessant at bemærke, at betydningen og understregningen af karaktertræning gennem lege i uddannelse indenfor imperiet, er helt tabt for observatører med en anden kulturel tradition. Se, for eksempel, den ret prosaiske diskussion om evolutionen af uddannelse i Kenya af amerikaneren, Jeames Sheffield, i hans *Education in Kenya: an Historical Study* (New York, 1973).
- For et rids af betydningen af leg-etikken i kenyasiansk kostskole-uddannelse, se C. B. Greaves, *Carey Francis of Kenya* (London, 1969).
85. Donald Hughes, 'The Short Cut' in Leslie Frewin, *The Poetry of Cricket: An Anthology* (London, 1964), p. 109.